

ЕКСПЕДИЦИИТЕ НА НАЦИОНАЛНИЯ ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ

Вера Керелезова

Националният исторически музей на България е създаден през 1973 г. – сравнително късно в сравнение с други музеи в страната. Това обстоятелство създава съществени проблеми в неговата дейност. Успоредно с основната цел – изграждане на експозиция, посветена на 1300 годишнината от създаването на Българската държава, музеят трябва да създаде и собствен фонд. Това налага неговият млад колектив от специалисти да провежда активна проучвателска и събирателска работа. Чрез дарения и откупки от частни лица и организации НИМ слага началото на своите музейни сбирки. Съществена роля в тази насока изиграват провежданите експедиции в страната.

През изминалите 30 години Националният исторически музей подготвя около 30 експедиции като успява да реализира 24 от тях¹. Най-активна е експедиционната дейност в периода между 1977 и 1981 година, когато се попълва фондът на музея във връзка с подготовката на неговата първа експозиция, открита през март 1984 г. в сградата на специално преустроената Съдебната палата в София.

Първата експедиция “Северозападна България 75” е проведена от 3 до 9 юни 1975 г. на територията на съществуващите тогава Видински, Михайловградски и Врачански окръзи. Тя има изцяло проучвателски характер. Нейната цел е специалистите от НИМ² да се запознаят с археологически обекти, църкви, манастири, музеи и музейни сбирки (експозиции и фондове) и други обекти, свързани с историческото ни мина-

ло и музейното дело в страната. След приключване на експедицията всеки участник изготвя индивидуален отчет за резултатите от работата³.

Още с провеждането на тази първа експедиция става ясна необходимостта от организиране на по-тясно профилирани експедиции по теми, подсказани от нейните резултати.

През 1977 година се провежда първата тематична експедиция “Магура 77” с ръководител Пламен Георгиев и двама фотографа – Красимир Златев и Соня Григорова. Целта е да се документират праисторическите скални рисунки в пещерата Магура до с. Рабиша, Видинско. Воден е дневник на работата от П. Георгиев. След приключване на експедицията е изготвен каталог от снимки⁴.

Със заповед №155 (17. 05. 1978г. на директора на НИМ е създадена експедиционна група с основна цел “осъществяване на планова, постоянна и ефективна работа на място.” Неин ръководител е Пламен Георгиев и членове Теофана Матакиева и Лазар Томов. Групата разработва проект за “Насоки и форми на събирателската работа на НИМ” и конкретен план за 1978г., предвиждащ провеждането на пет сондажа, две комплексни и една тематична експедиции⁵.

От 12 до 22 юни 1978 г. музеят провежда първата комплексна експедиция със събирателски характер в Хасковския край с база гр. Марица. Неин ръководител е Пламен Георгиев и екип от 15 специалисти⁶. Участниците в експедицията са разделени

на две групи за обхождане на селищата в района⁷. Събрани са 498 материала, от които 128 дарения и 366 откупка. Те имат предимно етнографски характер – керамика, дърво, тъкани и традиционно облекло (обр. 1). Експедицията има полева инвентарна книга и дневник, воден от Мария Вакарелска⁸.

През същата година се провежда и тематична експедиция “Белово” с научен ръководител ст. н. с. Иван Венедиков и екип археолози от музея⁹. Основната задача е провеждането на теренни обхождания и сондажи с цел изработване на археологическа карта на Беловския край. Експедицията има и втори етап¹⁰.

От 14 до 20 август 1978 г. се провежда тематичната експедиция “Надгробния релеф по течението на реките Ботуня и Огоста през епохата на Възраждането”. Основната задача на участниците в нея е да регистрират и документират характерните за района надгробни паметници с цел да се съберат типични образци за бъдещата експозиция – лапидариум на музея. След приключване на експедицията в НИИФ при НИМ се представя подробна фотодокументация.

В два етапа се провежда и сондажна експедиция “Марица – Сакар”. Като резултат от нея са събрани и 65 броя материали – икони, царски двери, надиконостасни фрагменти и надгробия (обр. 2)¹¹.

През 1978 година НИМ възлага провеждането на археологическа подводна експедиция. Изпълнители са групата за подводна археология при Научно експедиционен клуб с научни ръководители ст. н. с. Люба Огнянова от Археологически институт при БАН и Жана Чимбулева от археологически музей в Несебър. През 1979 г. се провежда втори етап на експедицията. Отчетите за резултатите са заведени в Научния архив на НИМ¹².

През 1978 г. е проведена и експедиция “Етрополе”, по време на която са комплек-

тувани две икони от XVI в., 11 двустранни икони от XVII в. и 3 икони от XVII век¹³.

От запланиваните за 1978 година експедиции остават нереализирани тези в Кърджалийско, Очуша – Галак, Берковица – Чипровци, Ловеч – Габрово.

В края на 1978 г. от 11 до 15 декември се осъществява първи етап на комплексната експедиция “Благовград” под ръководството на Вяра Кирова и с участието на музейните специалисти Валентин Радев, Вера Сотирова, Мариана Цонева, Миладин Бочев и фотограф Димитър Ангелов (обр. 3).

Обиколени са селища по поречието на р. Места¹⁴. Събрани са общо 87 материала, от които 50 дарения и 37 откупки. Повечето от тях имат етнографски характер.

Първата експедиция за 1979 г. е втори етап на “Благовград”. Екипът е почти същият с двама нови членове – Галина Германова и Стефка Васева. В този втори етап не участва Вера Сотирова. Този път районът, който се обикаля, са селища по поречието на долината на р. Струма, след гр. Симитли¹⁵. Повторно са посетени някои селища, обходени през първия етап, в които е имало уговорени материали за вземане. Събраните материали са 49, от които 36 с откупка и 13 дарения.

В отчета на експедицията Вяра Кирова прави основен извод да се ускори провеждането на експедиции в отделните райони на страната. “Материали все още има, макар и малко, нещата трябва да се спасяват”¹⁶.

През 1979 г. са запланивани и реализирани още пет експедиции в различни райони на страната.

От 25 юни до 4 юли е проведена експедиция “Ловеч 79”. Тя има комплексен характер и е с ръководител Здравка Ракова и екип от 8 специалисти от музея¹⁷. От музея в гр. Ловеч участва Надежда Петрова. Посетени са селища и два манастира в района

на градовете Ловеч, Тетевен и Троян¹⁸. Събрани са общо 300 материала, от които 226 дарения и 74 с откупуване. Постъпилите от тази експедиция материали са предимно с етнографски характер – комплект инструментариум от железарска работилница и двоен ковашки мех от гр. Тетевен, дървен струг, образци от първите производства на Елпром гр. Троян (обр. 4). Една килимена черга от XIX в. е взета с временна разписка, тъй като цената и надвишава 100 лв. и е докладвана на оценителна комисия след приключване на експедицията. Заснети са 350 кадъра и 180 м. кинолента¹⁹.

В отчета на експедицията се прави следната констатация: “Наред с другите положителни резултати от експедицията, може да се отчете и привличането на голям брой доброволни сътрудници за бъдещата събирателска работа на музея. Във всички райони намерихме положителен прием от страна на местното население и готовност за съдействие при издирване и набавяне на експонати.”

От 24 до 30 септември е осъществена заплануваната комплексна експедиция във Видински окръг. Участват осем музейни специалисти с ръководител Мария Йосифова²⁰. Целта на експедицията е “Издирване, събиране и откупуване на ДПК, свързани с историята, бита и духовната култура, достиженията на социалистическото строителство във Видински окръг”. Посетени са 18 селища от района²¹. Направени са 130 черно-бели снимки и са събрани 100 материала, от които 72 дарения и 28 откупки. Сред тях са и характерни за района уреди и принадлежности, свързани с риболова в р. Дунав²².

Третата експедиция за годината “Западни Родопи” е проведена от 29 октомври до 3 ноември 1979 г. Нейният екип е от осем специалисти на НИМ с ръководител Виолета Димова (обр. 5)²³. Обходени са селища в района Доспат – Девин²⁴ и са събрани 79

материала. Документите от експедицията са заведени в НА при НИМ²⁵.

Следва тематична експедиция в Габровски окръг (Габрово – Трявна) от 19 до 23 ноември 1979 г. Участва екип от отдел “Възраждане” – Вера Керелезова, Володя Велков, Миладин Бочев, Росен Колев – фотограф и ръководител Олга Панева.

Поради повреда на микробуса и допълнителни задачи, съпътстващи експедицията (връщане на материали в музеи), тя не успява да осъществи заплануваната програма. От експедицията в НИМ постъпва целия инструментариум на една обушарска работилница от Габрово. Заснети са и музейните обекти в гр. Трявна²⁶.

Последната експедиция за годината се провежда от 3 до 11 декември 1979 г. в тогавашния Силистренски окръг. Тя има комплексен характер и е с основна задача: “... издирване, проучване и събиране на материали, свързани с възраждането на българския народ, развитието на капитализма и работническото революционно движение в Силистренски окръг.” Екипът на експедицията е от седем специалисти с ръководител Гани Ганев²⁷. Обходени са 12 селища²⁸ и са събрани 99 материала, от които 54 дарения и 45 откупки. Една част от тях са свързани с рибарския бит на населението от селища, разположени по р. Дунав, както и характерни за района носии и тъкани. Друга група материали са свързани със съвременните производства в гр. Силистра и особено на комбинат “Камъш”, както и с хора – герои на социалистическия труд. Заснети са редица обекти, между които и скалата и чешмата, където е подписан Кючук–Кайнарджанския мир между Русия и Турция от 1774 година²⁹.

Първата експедиция за 1980 г., проведена от 4 до 9 май, е вторият етап на експедицията в Габровско. Съставът ѝ е разширен със специалисти от други отдели³⁰. Обходени са селища и четири манастира³¹. Целта на експедицията е да се направи пре-

глед на инвентарните книги на съответните музеи и музейни сбирки за картографиране на материали, които могат да влязат в подготвяната експозиция на НИМ.

В резултат на събирателската дейност на етнографите в екипа във фонда на НИМ постъпва пълен набор на каменоделски инструменти от с. Косарка.

Втората експедиция за тази година е в Русенски окръг. Тя е подготвена и реализирана изцяло от отдел “Фондове” от 26 до 30 май 1980 г. Нейният състав е от 12 души с ръководител завеждащия отдела Мария Вакарелска³². Между участниците са и колегите Косева и Михнев от Окръжния исторически музей в гр. Русе. Дневникът на експедицията води Стефка Васева, а полевата инвентарна книга – Георги Късов³³. Събрани са 137 броя материали. Сред тях са 21 материали от периода на социализма, пълни комплекти на мъжки и женски носии от XIX – XX в. и 53 материали от градския бит от първата половина на XX век (обр. 6).

Проведената от 7 до 14 юли 1980 г. експедиция “Тунджа – Сакар I” се явява елемент от Националната програма за научни изследвания в Странджанския и Сакарския край. Ръководител е Пламен Георгиев и екип от специалисти на НИМ³⁴.

От 9 до 15 ноември 1980 г. се провежда експедиция в Сливенски и Ямболски окръзи³⁵. Тя е подготвена от отдел “Социалистическо строителство”, но има участници и от други отдели и добива комплексен характер³⁶. Нейн ръководител е Здравка Ракова. Събрани са 100 материали, от които 51 дарения, 23 откупки и 30 печатни материали за библиотеката на НИМ³⁷.

От 20 до 24 юли 1981 г. се провежда първи етап на експедиция “Каменна пластика” с ръководител Стефка Васева. Екипът на експедицията съставя своята работна програма на базата на получените резултати от експедицията от август 1978 г. “Ботуня – Огоста”. Посетени са селища във

Врачанския край³⁸. Целта на участниците е да обходят старите гробища в тези селища и да набележат надгробията, които да бъдат взети за експозицията на НИМ. В резултат е изготвен албум с 32 броя паметника³⁹.

От 28 септември до 3 октомври същата година екип от 7 специалисти на музея осъществява втория етап на експедицията. Научен консултант е арх. Ива Любенова от Института за култура⁴⁰.

След дълго прекъсване отдел “Възраждане” подготвя и реализира от 5 до 10 октомври 1992 г. експедиция “Родопи 92”. Нейн ръководител е ст. н. с. д-р Теофана Матакиева, завеждащ отдел “Възраждане”. Екипът е от шест специалисти от НИМ и представител на Историческия музей в гр. Кърджали⁴¹. Обходен е района на югоизток от Ивайловград⁴². Материалите, които постъпват от тази експедиция, са предимно с етнографски характер – женски и мъжки носии, традиционни тъкани, предмети на бита, икони и др. По време на експедицията е уговорено и откупуването на оригинален дърворезбен таван от XIX век⁴³.

След близо пет години отдел “Възраждане” подготвя и провежда втори етап на експедиция “Родопи 98”. От 1 до 5 юни 1998 г. в почти същия състав са обходени селища в района на Ивайловград⁴⁴. От установените още при първия етап на експедицията контакти с местните хора се налага отиване във вече посетени селища. В резултат във фонда на НИМ постъпва пълен комплект инструменти за направа на бъчви и други етнографски материали. Направени са снимки на недвижими обекти – църкви, къщи и др. В отчета на експедицията се прави следната тъжна констатацията “Общото ни впечатление от посетените села е покъртително. Някои от тях (Сив Кладенец) са вече мъртви, други със затихващи функции. Почти всички църкви са изоставени, обрасли в треволяк и в най-добрия случай – заключени. Комуникациите са прекъснати, училища, детски градини и читалища

са затворени. Миграцията на населението към градовете е оставила тъжен, космически пейзаж на разпад и занемареност. Но съхранената богата душевност на хората в този край, тяхното трудолюбие и битова непретенциозност, може би ще породят обрат в този присъщ на модерните общества процес, наченки на което видяхме в някои села.”⁴⁵

Това е последната експедиция, която Националният исторически музей провежда до момента на написването на това съобщение.

Участието на фотограф в състава на всички експедиции дава възможност за фотодокументиране на движими и недвижими паметници на културата, исторически и природни забележителности и други обекти в съответните райони на страната ни (обр. 7). Фотодокументацията от експедициите се съхранява в НИИФ при НИМ в шифъра 0604090205.

През най-активния период от експедиционната дейност на НИМ между 1978

и 1981 година по различни обективни и субективни причини остават подготвени но нереализирани три експедиции – “Добруджа –1981”, “Странджа”⁴⁶ и “Трънския край – 1984г.”

Един много важен резултат от експедициите е установяването на връзки с музейните специалисти в регионалните музеи. Тези контакти изиграват положителна роля в бъдещата съвместна дейност на специалистите от НИМ с колегите от страната.

Експедициите са най-удачния начин за попълването на сбирките на музея с материали от райони, които са “бели петна” в събирателската дейност по комплектоване на фонда на НИМ. Все още могат да се намерят материали, документиращи бита и историята на българския народ. Необходимо е полагането на усилие (най-вече финансово) за продължаване на експедиционната дейност на Националния исторически музей.

БЕЛЕЖКИ

1. Реализирани експедиции:
1975 г. – “Северозападна България” – комплексна
1977 г. – “Магура” – тематична
1978 г. – “Ботуня – Огоста” – тематична
1978 г. – “Марица (Хасковско) – комплексна
1978 г. – “Марица – Сакар” – комплексна – 2 етапа
1978 г. – “Белово” – тематична
1978 г. – “Етрополе” – тематична
1978 г. – “Благоевградско 78” – комплексна
1979 г. – “Благоевградско 79” – комплексна
1979 г. – “Ловешко” – комплексна
1979г. – “Несебър 79” – тематична – 2 етапа
1979 г. – “Видинско” – комплексна
1979 г. – “Западни Родопи” – комплексна
1979 г. – “Габрово – Тръвна” тематична
1979 г. – “Силистренско” – комплексна
1980 г. – “Русенско” – комплексна
1980 г. – “Търновско” – тематична
1980 г. – “Сакар 80” – комплексна
1980 г. – “Сливен – Ямбол” – тематична

1981 г. – “ Врачанско “ – тематична

1992 г. – “ Родопи – 92” – тематична

1995 г. – “ Родопи 98” – тематична

2. Състав на експедицията: Валентин Радев, Вера Кирова, Гавраил Лазов, Галина Германова, Гани Ганев, Донка Димитрова, Кристина Капелкова, Леонора Бонева, Стоянка Маркова
3. Всички материали от експедицията са заведени в НА при НИМ 05 – 1/2 -XIV – а.
4. НА при НИМ – 05 – 1/2 – I – а.
5. НА при НИМ – 05 – 1/1 – II.
6. В експедицията вземат участие почти всички специалисти на НИМ: Андрей Меламед, Вяра Кирова, Галина Германова, Гани Ганев, Георги Кьосев, Емилия Минчева, Здравка Ракова, Иван Драев, Красимир Николов, Миладин Бочев, Мария Вакарелска, Младен Костов, Соня Григорова, Теофана Матакиева, Цветана Кьосева.
7. Обходени селища: Калугерово, Троян, Пясъчево, Навъсен, Тенево, Дряново, Овчарово, Свраково и градовете Марица, Харманли, Димитровград
8. НА при НИМ – 05 – 1/2 – X – а, б.
9. Гавраил Лазав, Ивелина Генова, Кристина Капелкова, Мая Аврамова и Пламен Георгиев.
10. Материалите от експедицията са в НА при НИМ – 05 – 1/2 – V
11. НА при НИМ – 05 – 1/1 – II.
12. НА при НИМ – 05 – 1/2 – III – а, б.
13. НА при НИМ – 05 – 1/1 – II.
14. Обходени селища по долината на р. Места: гр. Гоце Делчев и селата Долен, Баничан, Корница, Добринище, Бана.
15. Обходени селеша по долината на р. Струма: Благоевград, Симитли, Кресна, Сандански, Петрич, Мелник и селата Градево, Долно Осеново, Виногради, Хърсово, Голешево, Пирин, Петрово, Гайтаниново, Лъки, Нова Ловча, Тешево, Илинден, Белчево и повторно селища от първата експедиция.
16. Материалите от експедицията – лични и общи отчети, план-програма, маршрути, полева инвентарна книга са заведени в НА при НИМ – 05. 1/2 – VI л. 1-18 и 05-1/2-VI а л. 1-16.
17. Вяра Кирова – зам. ръководител, Валери Стоилов, Вера Керелезова, Галина Германова, Димитър Петков, Олга Янева, Теофана Матакиева, Димитър Ангелов – фотограф.
18. Посетени селища: гр. Тетевен, с. Галата, с. Лесидрен, гр. Троян, с. Велчево, Априлци, Гумощник, Дебнево, Дълбок дол, Борима, Съево, Г. Желязна, Орешак, Калейца, Абланица, гр. Ловеч, с. Стояново, Катунец, Слатина, гр. Угърчин, гр. Ябланица, с. Осиковица, с. Калугерово, с. Румянчево, гр. Луковит, Чекотински манастир, Троянски манастир.
19. НА при НИМ – 05 – 1/2 – IX – а, б.
20. Валентин Радев, Валери Петков, Вера Керелезова, Емилия Стоянова, Мария Златкова, Стефка Васева и Соня Григорова – фотограф.
21. Градовете Видин, Кула, Димово, Белоградчик и селата Флорентин, Ново село, Раковица, Подгоре, Старопатица, Ботево, Арчар, Мали Дреновец, Стакевци, Рабиша, Вещица, Мокреш, Клодуруб и Чупрене.
22. Дневникът, полевата инвентарна книга и отчетите са в НА при НИМ – 05-1/2– VII– л. 1-17
23. Виолета Димова, Евелина Генова, Вера Керелезова, Димитър Петков, Миладин Бочев, Стефка Васева и Соня Григорова – фотограф.
24. Градовете Девин, Доспат и селата Беден, Брезе, Граничар, Змеица, Любча, Чавдар и Широка лъка
25. НА при НИМ – 05-1/2-XII-б-л. 1-7. От обичайните документи липсват дневник и отчет на експедицията
26. Съществува само отчет от експедицията.
27. В експедицията вземат участие още Валентин Радев, Вера Керелезова, Емилия Стоянова, Стефка Васева, Владимир Витанов – фотограф и Пламен Чакърлов – шофьор.

28. Посетени са градовете Силистра (база на експедицията), Тутракан, Алфатар и селата Попина, Гарван, Малка Кайнарджа, Българка, Калипетрово, Старо село.
29. НА при НИМ – 05 – 1/2 -VIII – а
30. Олга Панева – ръководител, Вера Керелезова, Вера Сотирова, Володя Велков, Данаил Данаилов, Миладин Бочев, Олга Янева, Росен Колев – фотограф и Пламен Чакъров -шофьор
31. Градовете: Габрово, Трявна, Дряново, В. Търново; селата – Боженци, Езеро, Чаркове, Водици, Косарка; Преображенския, Дряновския, Соколския и Килифаревския манастири.
32. Валери Стоилов, Георги Къосев, Емилия Стоянова, Мариана Цонева, Стефка Васева, Сотир Стоилов, Валентин Радев (отдел “Социалистическо строителство”), Димитър Ангелов – фотограф и Пламен Чакъров – шофьор.
33. НА при НИМ –05 – 1/2 – X – а, б.
34. Няма предадена документация в Н. Арх. на НИМ
35. Посетени селища: гр. Ямбол, с. Калчево, с. Александрово, с. Войника, гр. Сливен, с. Пъдарево, с. Жеравна, гр. Котел, Нова Загора, Стара Загора.
36. Здравка Ракова, Валентин Радев, Данаил Данаилов, Миладин Бочев и Росен Колев
37. НА при НИМ – 05 – 1/1 – II – л. 9-11.
38. Криводол, Глава, Чомаковци, Габаре, Тишевица, Буковец, Долна Бешовица, Кунино, и Царевец.
39. НА при НИМ – 05 – 1) 2 – XI – а.
40. Екип: Стефка Васева – ръководител, Вера Керелезова, Венцислав Гигов, Георги Къосев, Георги Михайлов, Кинчо Кинев и Пламен Чакъров.
Надгробията са експонирани на втория етаж на експозицията на НИМ в сградата на Съдебната палата, а от 2000 година са в двора от западната част на сградата на музея, в парковата обстановка.
41. Димитрийка Кръстева, Ирина Микешова, Леонора Бонева, Стефан Клисуров, Валерия Съриева (специалист от историческия музей в гр. Кърджали), Кирил Георгиев – шофьор.
42. Посетени селища: гр. Кърджали, гр. Ивайловград (база на експедицията), селата: Пелевун, Бяла поляна, Мандрица, Сив кладенец, Хухла, Ламбух и Покрован.
43. След завръщането в София екипът на експедицията подготвя формалностите по откупуването, демонтирането и пренасянето на тавана. Веднага след пристигането му в НИМ той е експониран от Димитър Беров в залата “Българско народно изкуство” на втория етаж от експозицията на НИМ в сградата на Съдебната палата.
44. Екип: Ирина Микешова, Лазар Томов, Леонора Бонева, Мирослав Драганов, Цветана Райчевска, Валерия Съриева (исторически музей гр. Кърджали), Чавдар Георгиев– шофьор. Посетени селища: Пчеларово, Попско, Черничино, Железино, Гугутка, Ленско, Ламбух, Камилски дол, Сив кладенец, Одринци, Свирачи, Орешино.
45. Документацията от двете експедиции предстои да бъде предадена в НА при НИМ.
46. Експедиция “Странджа” има най-незавидна участ. Най-напред тя е планирана за 6 – 15 юли 1981г. Вторият опит е за 6 – 13 октомври 1982 г., когато всичко необходимо за тръгване на експедицията е готово и в последния момент се получава писмо 92-00-562 от 8. XI на първия зам. председател на Окръжния съвет за култура в гр. Бургас. В него е направен отказ за провеждане на експедицията. Последният опит за провеждането и е заплануван за 12-19 юни 1988 г. Поради липса на транспорт остава нереализиран.

1. Оформяне на документацията за събирателската дейност на членове на експедицията “Марица’78” в дома на Дельо Господинов в с. Калугерово, Хасковско.

2. Долмен от м. Бялата трева, с. Хлябово, експедиция ”Сакар’78”.

3. Участници в експедиция “Благоевград’78”.

4. Пренасяне на откупения струг от с. Орешак, Троянско, експедиция “Ловешко’79”.

5. Експедиционната група в с. Змеица, Девинско, експедиция “Западни Родопи’79”.

6. Работа на терен в с. Екзарх Йосифово, Русенско, експедиция “Русе’80”.

7. Заснега част от къщата на Руфат бей в гр. Гоце Делчев, експедиция “Благоевград’78”.

THE EXPEDITIONS OF THE NATIONAL MUSEUM OF HISTORY (NMH)

Vera Kerelezova

(Summary)

In the announcement a review of the complex and thematic expeditions held by the NMH in the period of its 30-year existence is made. The expeditions are presented in chronological order - from the first “Northwestern Bulgaria 1975” to “East Rhodope Mountains 1998”. The number of the collected materials by each expedition, as well as their character is noted. In the notes at the end of the announcement is given information about the names of the expedition members, the visited places and the pressmark of their documents in the NMH.